

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ОПТИМІЗАЦІЯ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення поточного контролю
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії**

зі спеціальності 072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ , протокол №12 від 06.04.2016

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Поточний контроль успішності навчання здобувачів з дисципліни «Оптимізація ризиків банківської діяльності» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною навчальною дисципліною, здійснюється у таких формах:

- активна участь у навчальній діяльності на лекції та практичному (семінарському) занятті;
- експрес-опитування;
- теоретичні контрольні роботи;
- тестування за матеріалами змістових модулів;
- результати виконання практичних завдань;
- виконання завдань для самостійної роботи.

Поточний контроль успішності навчання у формі активної участі у навчальній діяльності здійснюється на кожному лекційному або практичному занятті усно. Типовий приклад активної участі у навчальній діяльності, це вірні відповіді здобувачів на питання викладача за темою, що розглядається та обговорюється на лекційному або практичному (семінарському) занятті.

Поточний контроль успішності навчання у формі експрес-опитування здійснюється на практичному занятті усно. Типовий приклад експрес-опитування (наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання»), це вірні відповіді здобувачів на питання викладача стосовно теми, що розглядається на лекційному або практичному (семінарському) занятті, у стислій формі протягом короткого проміжку часу.

Поточний контроль успішності навчання у формі теоретичної контрольної роботи здійснюється на практичному занятті письмово. Типовий приклад теоретичної контрольної роботи наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання».

Поточний контроль успішності навчання у формі тестування за матеріалами змістових модулів здійснюється на практичному занятті письмово. Типовий приклад тестування за матеріалами змістових модулів наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання».

Поточний контроль успішності навчання у формі результатів виконання практичних завдань здійснюється на практичному занятті викладачем в усній формі. Типовий приклад практичного завдання наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання».

Поточний контроль успішності навчання у формі виконання завдань для самостійної роботи здійснюється на практичному занятті в усній формі. Типовий приклад практичного завдання наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання».

Зазначені форми і засоби поточного контролю успішності навчання здобувачів з навчальної дисципліни «Оптимізація ризиків банківської діяльності» спрямовані на стимулювання систематичної поточної навчальної та самостійної роботи тих, хто навчається, підвищення об'єктивності оцінювання їхніх знань, запровадження здорової конкуренції між здобувачами у навчанні, виявлення і розвитку їхніх творчих і дослідницьких здібностей.

Мінімально можлива кількість балів за поточний контроль упродовж семестру – 40.

Результати всіх форм поточного контролю є невід’ємними складовими **критеріїв підсумкового оцінювання знань здобувачів**, наведених у відповідному розділі навчально-методичного забезпечення дисципліни «Оптимізація ризиків банківської діяльності».

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

2.1. Типові приклади завдань для поточного контролю за формами.

2.1.1. Типовий приклад завдань для контролю успішності навчання здобувачів, а саме їх активної участі у навчальній діяльності на лекції за темою лекційного заняття «Процес управління банківськими ризиками»):

Зміст, завдання та принципи управління банківськими ризиками.

Етапи процесу управління ризиками.

Сутність економічного капіталу.

Методи визначення економічного капіталу.

2.1.2. Типовий приклад завдань для контролю успішності навчання здобувачів, а саме їх активної участі у навчальній діяльності на практичному (семінарському) занятті за темою «Управління інвестиційними ризиками в банку»):

Оцінка проектів за методами аналізу ризику інвестицій.

Оптимізація управління позичковими коштами в рамках здійснення інвестиційного проекту

Визначення проектних ризиків.

Методи оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ризику

2.2. Типові приклади завдань для поточного контролю за формами.

2.2.1. Типовий приклад запитань для експрес-опитування за темою лекційного заняття «Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку»):

Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку.

Функції та завдання спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту.

Функції та завдання правління банку щодо управління ризиками.

2.2.2. Типовий приклад запитань для експрес-опитування за темою лекційного заняття «Контроль за банківськими ризиками»):

Завдання та функції системи внутрішнього контролю у банку.

Організаційна побудова служби внутрішнього контролю у банку.

Моніторинг банківських ризиків. Інформаційні звіти в системі моніторингу.

2.3. Завдання для поточного контролю за формами.

2.3.1. Перелік запитань для теоретичної контрольної роботи за темою заняття «Управління фінансовими неціновими ризиками банку»:

Сутність та джерела виникнення кредитних ризиків у діяльності банку.

Методи управління кредитним ризиком.

Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку.

2.3.2. Перелік запитань для теоретичної контрольної роботи за темою заняття «Управління функціональними ризиками банку»:

Види функціональних ризиків банку.

Управління ризиком репутації банку.

Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком.

2.4. Тестові завдання для поточного контролю.

2.4.1. Варіант тестового завдання для поточного контролю.

1. Ринковий ризик має макроекономічну природу:

1. *твердження вірне*
2. *твердження невірне*
3. *відповідь неоднозначна*

2. Які з наведених видів ризиків відносяться до ринкового ризику?

1. *Валютні*
2. *відсоткові*
3. *цінові*
4. *внутрішньо фірмові*

3. Виберіть особу, яка є джерелом кредитного ризику:

1. *дебітор*
2. *емітент цінних паперів*
3. *інвестор*
4. *кредитор*

4. Портфель, диверсифікований по Марковіцу, дозволяє скоротити такі ризики:

1. *ризик, обумовлений глобальними факторами*
2. *ризик, обумовлений факторами, які відносяться до емітенту*
3. *відсотковий ризик*
4. *валютний ризик*

5. Коефіцієнт β – це вимір:

1. *ризикованості цінного паперу*
2. *еластичності процентної зміни вартості акції до процентної зміни ринку*

3. *ефективності ринкового портфеля акцій*
4. *інше*

6. Що розуміється під диверсифікацією вкладень?

1. *процес розміщення грошей у ті чи інші фінансові інструменти з розрахунком на отримання прибутку*
2. *придбання акцій з метою забезпечення високого доходу та ліквідності*
3. *включення до портфелю різних фінансових інструментів з метою підвищення дохідності та зменшення ризику*
4. *покупка фінансових інструментів на строком менше ніж один рік*

7. Які способи існують в банківській практиці для зменшення втрат від знецінення цінних паперів?

1. *норматив на знецінення цінних паперів*
2. *резерв під знецінення цінних паперів*
3. *ліміт знецінення цінних паперів*

8 «Ставка без ризику» – це ставка:

1. *за депозитам в комерційних банках*
2. *рефінансування Центрального банку*
3. *дохідності за короткостроковими зобов'язаннями держави*
4. *ломбардного кредиту*
5. *дохідності за облігаціями надійних приватних емітентів*

9. Чим вище частка власних коштів компанії в сукупному обсязі її активу, тим кредитний ризик:

1. *вище*
2. *нижче*
3. *кредитний ризик від даного співвідношення не залежить*

10. Коефіцієнт фінансового левериджу компанії істотно вище стандартного значення. Данна ситуація свідчить:

1. *про високе значення кредитного ризику*
2. *низьке значення кредитного ризику*
3. *неефективне управління ресурсами*
4. *ефективне управління ресурсами.*

2.5. Завдання для поточного контролю за формами.

2.5.1. Типовий приклад завдань для результатів виконання практичних завдань за темою лекційного заняття «Процес управління банківськими ризиками»):

Задача 1.

Проаналізувати рівень відсоткового ризику банку за даними таблиці. Граничний рівень відсоткового ризику встановлено на рівні 5 %. Визначити як

зміниться розмір прибутку банку, якщо відсоткові ставки протягом трьох місяців знизяться на два пункти.

Показник	До 31 дня	31–92 дні	92–365 днів	Від 365 днів	Всього
Вимоги, чутливі до зміни відсоткової ставки	37	237	399	220	914
Зобов'язання, чутливі до зміни відсоткової ставки	49	285	264	163	858
Величина GAP	-12	-48	135	57	56
Коефіцієнт GAP	0,755	0,831	1,511	1,349	1,065
Комулятивний GAP	-12	-60	-39	22	144

Задача 2.

Підприємець А заощадив 50 тис. грн, позичив ще 200 тис. грн під 10 % річних та придбав акції компанії Х, сподіваючись, що їх курс підвищиться на 20 %. Підприємець Б вклав власні 250 тис. грн у такі ж акції. Насправді курс акцій компанії Х знизився на 40 %. Визначити доходи, втрати, фінансові результати інвесторів та ступінь їх ризику.

Задача 3.

Банк ПАТ «АБВ» здійснює оплату за своїми зобов'язаннями в іноземній валюті, через 90 днів йому знадобиться 1000000 євро для повернення депозиту вкладнику. На 01.01.2015 спот-курс EUR / USD склав 1,2000. Згідно із прогнозом аналітиків очікується підвищення курсу до 1,3000. Які дії необхідно зробити керівництву банку, щоб уникнути збитку?

Задача 4

Обчислити ступінь ризику двох акцій А і Б. Для кожної з них можлива величина норми прибутку залежить від стану економіки. Експерти очікують п'ять можливих станів економіки та оцінюють ймовірності їх настання. Вихідні дані наведені в таблиці.

Очікуваний стан економічного середовища	Ймовірність	Норма прибутку акції, %	
		А	В
Значне піднесення	0,1	20	10
Незначне піднесення	0,3	10	5
Стабільність	0,2	2	2
Незначне погіршення	0,3	-2	1
Суттєве погіршення	0,1	-10	-5

Обчислити ступінь ризику кожної акції і визначити найбільшою та найменшою мірою ризикові акції.

Задача 5

Банк видав кредит у розмірі 120 тис. грн під заставу автотранспорту в розмірі 100 тис. грн. Банком кредит класифікований як "під контролем". Яку суму необхідно зарезервувати банку, щоб уникнути кредитного ризику?

2.6. Завдання для поточного контролю за формами.

2.6.1. Типовий приклад запитань для самостійної роботи над темою заняття «Теоретичні засади економічних ризиків»):

1. Надайте характеристику сучасному етапу розвитку науки про ризик.
2. Визначте відмінні особливості початкового етапу формування знань про ризик.
3. Надайте характеристику концепціям природи ризику.
4. Розкрийте сутність, зміст функцій, особливі риси та елементи економічного ризику.
5. Складіть класифікацію економічних ризиків на основі ряду критеріїв.
6. Дайте визначення терміну «ситуація ризику», окресліть основні типи ситуацій, в яких приймаються рішення.
7. Розкрийте сутність поняття «якісний аналіз ризику» в банківській діяльності.
8. Надайте визначення терміну «ризик» у банківській справі.
9. Назвіть внутрішні та зовнішні чинники банківських ризиків. Охарактеризуйте їх.
10. Перелічіть ознаки, що є основою типології банківського кредитного ризику.
11. Надайте характеристику банківському кредитному ризику в залежності від наступних критеріїв: рівень здійснення аналізу ризику та типу позичальника.

3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Система оцінювання успішності навчання здобувача та рівня сформованості у нього компетентностей, які підтримуються навчальною дисципліною «Оптимізація ризиків банківської діяльності» (Програма навчальної дисципліни «Оптимізація ризиків банківської діяльності») враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а

також виконання самостійної роботи.

При розрахунку підсумкової оцінки успішності здобувача з навчальної дисципліни «Оптимізація ризиків банківської діяльності» слід вважати, що кожна форма поточного контролю має різну питому вагу у формуванні його компетентностей, які забезпечуються навчальною дисципліною.

З урахуванням вагомості кожної форми поточного контролю успішність навчання здобувача з навчальної дисципліни у підсумку оцінюється у відповідних балах (табл. 3.1) за формулою:

$$R = A + B + C + D + E + F,$$

де R - підсумковий максимальний бал, який здобувач може отримати за успішне виконання усіх форм поточного контролю (за двома змістовими модулями);

A – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за активну участь у навчальній діяльності на лекції (табл. 3.2) (A=10).

B – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за експрес-опитування (B=10);

C – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за теоретичні контрольні роботи (C=10);

D – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за тестування за матеріалами змістових модулів (D=10);

E – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за результати виконання практичних завдань (E=10);

F – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за виконання завдань для самостійної роботи (F=10).

Виконання кожного завдання для поточного контролю успішності здобувача оцінюється відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю за формами у межах тем змістових модулів наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл балів за формами поточного контролю та змістовими модулями

Форма поточного контролю	Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						Сума балів
	активна участь у навчальній діяльності	експрес-опитування	теоретичні контрольні роботи	тестування за матеріалами змістових модулів	результати виконання практичних завдань	виконання завдань для самостійної роботи	активна участь у навчальній діяльності	експрес-опитування	теоретичні контрольні роботи	тестування за матеріалами змістових модулів	результати виконання практичних завдань	виконання завдань для самостійної роботи	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності та іншої академічної документації.

Здобувач отримує право на виконання завдань підсумкового контролю (допуск до заліку), якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі досягла 20 балів.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна

1. Аналіз і управління економічним ризиком: навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закладів / А.В. Матвійчук ; Вінниц.нац. технік.ун-т. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 219 с.

2. Аналіз моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посіб./В.В. Вітлинський, П.І. Верченко. – К. : КНЕУ, 2000. – 292 с.

3. Банківські ризики. Теорія та практика управління Примостка Людмила, Лисенок Алексей, Чуб Елена. / Монографія КНЕУ, 2008. – 456 с.
4. Ризики в банківській системі країн Європейського Союзу: методи визначення та управління: /Савченко О. Г. / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2004. - 235 с.
5. Управління банківськими ризиками: навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана» ; ред. Л. Примостка. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 600 с.
6. Управління кредитним ризиком банку: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 86 с.
7. Управління ризиками в банківській діяльності: /Галапуп Н. Д./ Тернопільська академія народного господарства. – Т., 2001. – 225 с.
8. Управління ризиками та економічною безпекою: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко, Н.В. Гайдамак]. – К.:ІПК ДСЗУ, 2010. – 237 с.
9. Ющенко В. А. Управління валютними ризиками: Навч. посібник / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко. – К. : Знання, 1998. – 444 с.

4.2. Додаткова

10. Банківські операції: Підручник – 2-ге вид., випр. і доп. / А.М.Мороз, М.І.Савлук, М.Ф.Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон.наук, проф. А.М.Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
11. Беляков А.В. Банковские риски: проблемы учета, управления и регулирования: Разраб. по упр. банком / А.В.Беляков М. : БДЦ-пресс, 2003. – 256 с.
12. Внукова Н.Н.. Банковские операции: расчетное и кредитное обслуживание предприятий: Навч. посібник. – Харків : ВАТ «Модель Всесвіту», 2002. - 512 с.
13. Волкова Н.И., Герасименко Р.А., Чашко Т.А.. Управление банковской деятельностью: Учебно-практическое пособие / Под общей редакцией П.В.Егорова. – Донецк ООО «Юго-Восток Лтд», 2003. - 338 с.
14. Волошин ,И. В. Оценка банковских рисков: новые подходы/И.В.Волошин К. :Эльга, 2004. – 213 с.
15. Грюнинг Х. ван Брайович, Братанович С. Анализ банковских рисков: Система оценки корпоратив. упр. и упр. финансовым риском : Пер. с англ/Хенни ван Грюнинг, Соня Брайович Братанович; Вступ.сл. к рос.изд. : К.Р. Тагирбеков М. :Весь Мир, 2003. – 289 с.
16. Кабушкин С.Н Управление банковским кредитным риском: Учеб. пособие [для вузов]/С.Н.Кабушкин М. :Новое знание, 2004. – 336 с.

17. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення: монографія / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.

18. Круш П.В., Поліщук С.В. Оцінка бізнесу: Навчальний посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 264 с.

19. Лисенок ,О.В. Управління ризиками в банку: Автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01/О.В. Лисенок ;Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана К. , 2006. – 19 с.

20. Основы банковской деятельности (Банковское дело): Учебное пособие / Под ред. Тагирбекова К.Р. –М., Изд. дом «ИНФРА-М», Изд-во «Весь мир», 2001. – 720 с.

21. Соколов ,Ю.А. Амосова Н.А. Система страхування банківських ризиків/Ю.А. Соколов, Н.А. Амосова М. :Элит, 2003. – 287 с.

22. Управление рисками: Учеб. Пособ. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб. : ОЦЭиМ, 2004. – 457 с.

23. Шелудько, Валентина Миколаївна. Фінансовий ринок: підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 535 с.

4.3. Ресурси Інтернет

№ з/п	Назва видання	Адреса в Інтернеті
1	2	3
24.	Державний комітет статистики України	http://www.ukrstat.gov.ua
25.	Комітет економічних реформ	http://www.president.gov.ua
26.	Ліга Бізнес-Інформ	http://www.liga.net
27.	Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції	http://www.investing.org.ua/ua/default/491
28.	Національний інститут стратегічних досліджень	http://www.niss.gov.ua
29.	Нормативні акти України	http://www.nau.kiev.ua
30.	Офіційний сайт Верховної Ради України	http://www.rada.gov.ua
31.	Офіційний сайт Національного банку України	http://www.bank.gov.ua
32.	Право. Україна	http://www.legal.com.ua
33.	Українське право	http://www.ukrpravo.com
34.	Урядовий портал	http://www.kmu.gov.ua